

Bediüzzaman'ın medeniyet analizi bağlamında

Harb-i Umumî sulh-u umumî denklemi*

Yusuf Çağlayan

Özet

Bugün dünyada baş gösteren krizlerin, bir kültür ve medeniyet krizi olduğu gittikçe netleşmektedir. Bu krizin en açık göstergesi ise Harb-i Umumî'dir. Bediüzzaman, Risale-i Nur külliyyatında yer verdiği Harb-i Umumî'ye dair analizlerini, medeniyet-i hâzıranın beş menfî esası nedenselliği ile açıklar. Bu esasların yol açtığı sosyolojik süreç, Harb-i Umumî'yi netice vermekte, sulh-ü umûmî'yi tahrip etmektedir. Bu makalede, Bediüzzaman'ın medeniyet analizi bağlamında Harb-i Umumî, sulh-ü umûmî denklemi ele alınmıştır.

Anahtar kavramlar:

Harb-i Umumî, Cihan harbi, Sulh-ü umûmî, Batı Medeniyeti, İslâm Medeniyeti, Küreselleşme, Adalet-i Mahza, Adalet-i İzafiye, Menfî Milliyet, Ulus Devlet.

Medeniyet-i hâzıra

Bilim tarihçilerinin genel kabulüne göre, sanayi devrimi 1570-1660 tarihleri arasında Avrupa'da gerçekleşti.¹

Batı merkezli medeniyet tarihî görüşüne göre, sanayi devrimini

*Yazarın notu: Bu makale, Etkileşim yayınları tarafından baskısı yapılan "Osmanlı'dan Ortadoğu'ya Sosyolojik Savaş" (2013) ve "Tahrif-i Tedrisat" (2015) kitabımın farklı bölümlerinden yapılan alıntılarla kurgulanmış ve uyarlanmıştır.

1. John Nef, *Sanayileşmenin Kültür Temelleri*, Çev: Prof. Dr. Erol Güngör, Kalem Yayıncılık, İstanbul, 1980, s. 53.

Diğer bir ifade ile insan ve toplum bilimleri alanındaki değişimlere ilerleme niteliği veren kronolojik yaklaşım, bilim ve teknoloji alanındaki değişimlere ilerleme niteliği veren kronolojik yaklaşım kadar net ve isabetli kabul edilebilir mi?

müteakiben Kilisenin tekelden kurtarılan bilgi atmosferinde 1789 Fransız İhtilali olgunlaştı. Medeniyet-i hâzıra, bir yandan bilim ve teknolojiye, öte yandan evrensel temel hak ve özgürlükler alanında at başı ilerlemekte ve bütün dünyaya yayılmaktaydı.

Bu ilerlemeci anlayışa göre, insanlık zaman geçtikçe hem bilim ve teknolojiye ve hem de insan ve toplum bilimlerinde ilerleme yönlü bir değişim geçirmektedir. Dolayısıyla, Batı medeniyeti insanlığın her iki alanda gerçekleştirdiği ilerlemenin zirvesini temsil etmektedir.

Acaba, bu ilerlemeci anlayış, bilim ve teknoloji alanında olduğu kadar; bireyler, toplumlar, devletler ve bloklar arası ilişkilerde sulh-ü umûmiyi netice verecek insani ilkeler açısından da isabetli kabul edilebilir mi?

Diğer bir ifade ile insan ve toplum bilimleri alanındaki değişimlere ilerleme niteliği veren kronolojik yaklaşım, bilim ve teknoloji alanındaki değişimlere ilerleme niteliği veren kronolojik yaklaşım kadar net ve isabetli kabul edilebilir mi?

Daha da açık soracak olursak, medeniyet-i hâzıranın teknolojik boyutunda; örneğin 1800'lü yıllara nispetle, 2000'li yıllardaki değişimi ilerleme olarak niteleyebildiğimiz kadar, aynı tarih aralığında insani boyutta gerçekleşen değişimleri de bir ilerleme olarak niteleyebilir miyiz? Tartışmasız gibi görünen teknolojik medeniyet alanındaki ilerleme ile insani değerler alanında ilerleme arasında bir paralellik kurulabilir mi?

Bu temel soruya Batı kampından verilen politik cevap ile Batı dışı toplumların hayranlık veya aşağılık duygusu içinde kıvranan sözde aydınlarının verdiği kompleksli cevap olumlu olabilir. Ancak bizatihi Batılı modern ve postmodern düşünürlerin bu temel soruya olumlu cevap vermediğini görüyoruz.

Meselâ, Rene Guenon(1886-1951), “Bir medeniyet belli bir yönde, belli bir istikamette gelişir. Ama nasıl ki ilerlemeler vardır, aynı şekilde gerilemeler de vardır ve bazen de her ikisi aynı anda değişik alanlarda meydana gelebilmektedir. Demek ki -ısrarla belirtiyoruz- bütün bunlar son derece izafidir, eğer aynı kelimeler mutlak bir mânâ içinde düşünülürse, hiçbir gerçeğe tekabül etmez olurlar”² sözleri ile ilerlemeci anlayışı genellemeyi reddeder.

Aynı şekilde Alexis Carrel (1873-1944), “Bugün Hürriyet Beyannamesi ile Fransız İhtilali zamanında büyük ümitlerle kurulan toplumun can çekişmesine şahit oluyoruz. Hâlbuki o zamanlar hürriyetin, ilmin hükümranlığının ve Sanayi İhtilâli'nin insanlığa sınırsız bir mutluluk temin edeceği sanılıyordu”³ sözleri ile medeniyet-i hâzıranın insani bo-

2. René Guenon, *Doğu ve Batı*, Çev: Fabrettin Arslan, Yeryüzü Yay., İstanbul, 1980, s. 25

3. Alexis Carrel, *İnsanlar Uyanın*. Çev. Leyla Yazıcıoğlu. Arif Bolat Kitabevi, 3. baskı. İstanbul, 1959, s. 217

yutu itibariyle yaşanan hayal kırıklığını net bir şekilde ifade etmiştir.

International Herald Tribune'de yayınlanan bir yazısında Alexander Soljenistin(1918-2008) ise medeniyet-i hâzıranın insani boyutunu şöyle eleştirmiştir:

“20. yüzyıl insanlar arasında ahlâkın yükselişine tanık olmadı. Görülmemiş katliamlar yapıldı; kültür alçaldı; insan ruhu çöküşe geçti. Her yerde birinci sınıf silahların parıldadığı bir ortamda 21. yüzyılın bize daha iyi davranmasını beklemek için bir neden var mı? Oysa arzu ve taleplerimizi sınırlandırmayı, çıkarlarımızı ahlâkî ölçülere tabi kılmayı öğrenemezsek, insanlık darmadağın olacak ve insan doğasının en kötü yönleri dışlerini gösterecek...”

Medeniyet-i hâzıra hakkında Bediüzzaman Said Nursî (1878-1960), “Medeniyet libasını giymiş korkunç bir vahşet, zahiri parlıyor, batını da yakıyor. Dışı süs içi pis, sureti me'nus (beğenilen, rağbet edilen) sîreti (ahlakî, davranış) ma'kûs (görünüşüne zıt) bir şeytan”⁴ nitelemesi yapmıştır.

İngiliz tarihçi Prof. Arnold J. Toynbee(1889-1975), “Örneğin, dünyamız beklenmedik bir şekilde insancıl duygularla dolmuş durumda. Artık bütün sınıfların, milletlerin, ırkların insanî hakları tanınıyor”⁵ sözleri ile medeniyet-i hâzıranın zahirini ve suretini; “ne var ki, aynı zamanda işitilmemiş bir derecede sınıf mücadelesinin, milliyetçiliğin ve ırkçılığın içine batmış durumdayız. Bu kötü istekler soğukkanlı, bilimsel olarak hazırlanmış zulümlere yol açtı. Birbirine zıt bu iki düşünceyi, bu iki davranış biçimini, bugün, yalnızca aynı dünyada değil, fakat aynı ülkede, hatta aynı ruhta bulabilirsiniz”⁶ sözleri ile de sîretini tanımlamıştır.

Batı medeniyetinin materyalist ve rasyonalist temsilinin “Dışı süs içi pis, sureti me'nus (beğenilen, rağbet edilen) sîreti (ahlakî, hareketi) ma'kûs (görünüşüne zıt) bir şeytan” olduğu, bazı postmodern düşünürlerce kuramlaştırılmıştır.

Meselâ, Batı modernizmine, Batı'dan gelen en ağır eleştiriye temsil eden Jean Baudrillard'ın (1929-2007) simülasyon kuramına göre beşeriyetin durumu, “şeyleri düşündüğü hale sokan Batı'nın, giderek bireyi de, toplumu da, sosyal yapıları da düşündüğü hale soktuğu bir durumdur. Bu durum insanlığın en temel problemi olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Çünkü bireyin ve toplumun biçimlenmesi, üretim ve tüketim nesnesi bir kişilik tasarımına dayanmaktadır. Bireylerin ve toplumların

Batı medeniyetinin materyalist ve rasyonalist temsilinin “Dışı süs içi pis, sureti me'nus (beğenilen, rağbet edilen) sîreti (ahlakî, hareketi) ma'kûs (görünüşüne zıt) bir şeytan” olduğu, bazı postmodern düşünürlerce kuramlaştırılmıştır.

4. Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevi-i Nuriye*, Yeni Asya Neşriyat, İst-1997, s.77

5. Arnold J. Toynbee, (*Civilization On Trial*) *Medeniyet Yargulanıyor*, Çev: Ufuk Uyan, Yeryüzü Yayınları, İstanbul, 1980, s. 145.

6. Arnold J. Toynbee, (*Civilization On Trial*) *Medeniyet Yargulanıyor*, Çev: Ufuk Uyan, Yeryüzü Yayınları, İstanbul, 1980, s. 145.

Bediüzzaman,
Harb-i Umumî'yi
netice veren
zihni arka planı,
"İsevîlik din-i
hakikîsinden
kopuş ile ortaya
çıkan boşluğu
dolduran felsefe-i
tabiiyenin hayat-ı
şahsiye ve hayat-ı
içtimaiyeye hâkim
kıldığı beş menfi
esas" nedenselliği
ile açıklar. Böylece
medeniyet-i
hâzıra,
"medeniyet-i
habise" keyfiyeti
kazanmıştır.

bu kişilik yapısını tasarlanmış bir model olarak görmeyip, içselleştirmesi ve bu model kimliğe bürünmesi, merkezinde insanın bulunduğu bütün ilişkileri de, yapıları da yapay bir gerçekliğe dönüştürmektedir. İnsanlık doğal yatağından çıkarılarak, yapay bir kanal içine alınmış bir nehir gibi kendi yapısına uygun olmayan bir yöne doğru akıp gitmektedir." 7-8

Gerçektende, medeniyet-i hâzırayı temsil edenlerin tasarımları dışında kalan bir şey var mı? İnsanlar, toplumlar, devletler, sınırlar, rejimler, ideolojiler ve hatta etnik ve dini kimlikler... Elbette bu mikro ve makro tasarımların insanlığa maliyeti de büyük olmuştur ve olacaktır. Bu büyük maliyet tarih aynasına iki Harb-i Umumî olarak yansımıştır.

Harb-i Umumî'nin zihni arka planı

Bediüzzaman, Harb-i Umumî'yi netice veren zihni arka planı, "İsevîlik din-i hakikîsinden kopuş ile ortaya çıkan boşluğu dolduran felsefe-i tabiiyenin hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyeye hâkim kıldığı beş menfi esas" nedenselliği ile açıklar. Böylece medeniyet-i hâzıra, "medeniyet-i habise" keyfiyeti kazanmıştır.

Ancak, Bediüzzaman'ın medeniyet analizleri toptancı bir anlayıştan uzaktır. Medeniyet-i hâzırayı tavsif ederken, müspet ve menfi esasları, seyyiatı ve hasenatı ayırımı yapar.

Bediüzzaman'a göre, "Avrupa ikidir: Birisi, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi' san'atları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fünunları takib eden birinci Avrupa. Felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiatını mehasin zannederek, beşeri sefahete ve dalaletle sevkeden bozulmuş ikinci Avrupa ..." 9

Bediüzzaman Avrupa(Batı) medeniyetinin "hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi' san'atlarda ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fünunlarda" inkişafını, "İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile" açıklamıştır. Buna mukabil, medeniyet-i hâzıranın "beşeri sefahete ve dalaletle sevkeden" yönü ise "Felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiatını mehasin zannetmesi" dir.

Bediüzzaman, medeniyet-i hâzıranın Harb-i Umumî'yi netice vermesinde, medeniyet-i hâzıranın menfi esaslarının politik yansımalarının rolünü şöyle nazara verir: "Birinci Harb-i Umumî'de üç bin adamın cânıyane siyaset hatalarıyla otuz milyon biçare nev'-i beşer aynı harbde mahvedildiği gibi, binler misaller var." 10

7. J. Cool Baudrillard, *Anılar V* (2000-2004), Çev: A. Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, 2006, s.56

8. Gülnaz, Saraçoğlu, *Jean Baudrillard ve Simülasyon*, <http://web.deu.edu.tr/sinemasal/Sayi2/simulasyon.htm>, Erişim tarihi: 2 Hâziran 2012.

9. Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak-2000, s.167

10. Bediüzzaman Said Nursî, *Kastamonu Labikası-I ve II*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Temmuz-1997, s.320

Bediüzzaman'ın iki Avrupa tasnifinin yukarıda işaret ettiğimiz bo-
yutları, Harb-i Umumî ve sulh-u umûmî neticelerini anlamamızda
anahtar bir ayırmadır. Bu sebeple, birinci Avrupa'nın ikinci Avrupa'ya
nasıl dönüştüğü; bu köklü dönüşümün bireyler, toplumlar ve uluslar ara-
sı ilişkilerin kurucu hakikatini nasıl değiştirdiği ve hangi esasların bu
ilişkilerin ana fikri haline geldiğinin cevapları bu ayırmda gizlidir.

Bediüzzaman, bu köklü dönüşümü, Avrupa'nın "İsevîlik din-i
hakikîsinden aldığı feyz" ile sağlıklı bir bağ kuramamasına bağlar. Bu
sebeple "İsevîlik din-i hakikîsinden" koparak, "*Felsefe-i tabiiyenin zul-
meti*" içine düşmüştür.

Sosyal bilimlerdeki tanımlaması ile bu dönüşümün altında bir "epis-
temolojik kopuş" olgusu vardır. Şöyle ki: "Toplumsal gerçekliği kuran
hakikat, başka bir hakikat anlayışıyla yer değiştirdiği zamanlarda; Bu
kadar kapsamlı dönüşümlere kaynaklık eden hakikatin değişimi mese-
lesini 'epistemolojik kopuş' olarak ifade ediyoruz."¹¹

Avrupa'nın "İsevîlik din-i hakikîsinden" kopuşunda, Kilisenin
"İsevîlik din-i hakikîsini" temsil edemeyişinin belirleyici etkisi olmuştur.
Ortaçağ Avrupa'sında Kilise, rasyonel düşünce ile çelişkisi ve hayatın her
alanı üzerinde kaba ve sert baskısı sebebiyle, özellikle bilim alanındaki
gelişmelerin sürekli karşısına dikilen, aklın buluş gücünü engelleyen bir
Hıristiyanlık anlayışını temsil ediyordu. Bu sebeple, "Batı'daki Rönesans
hareketleri dine tepki hüviyeti kazanmış, dine düşman temeller üzerine
yükselmiştir."¹² Bu tepkinin yol açtığı dinden soyutlanma "Din terakki-
ye manidir" anlayışına kadar varmıştır. Bu anlayış, varlık ve doğa algısı
bakımından kilise öğretilerinden bir kopuşu temsil etmektedir. Avrupa
toplumlarındaki "epistemolojik kopuş" denilen olgu, bu şartlarda ve bu
doğrultuda gerçekleşmiştir.

Bilim ve felsefe ile Kilise Hıristiyanlığının barışık olmadığı bir süreç
sonunda, Avrupa, kendini Kilisenin öğretileri ile birlikte "İsevîlik din-i
hakikîsinden" de soyutlamıştır. Maddeyi, aklı, zekâyı ve bilimi kutsa-
mıştır. Batı'da varoluşa dair hakikat anlayışını "*felsefe-i tabiiye*" belirler
hale gelmiştir. Evrim, tabii seleksiyon, tesadüf ve kuvvet nazariyeleri
bağlamında yeni bir varoluşa dair hakikat anlayışı ortaya çıkmıştır. Hı-
ristiyanlık sembolik bir mevkie itilmiştir. Böylece medeniyet-i hâzıra
beş menfi esas üzerine gelişmeye başlamıştır.

Bediüzzaman Harb-i Umumî'yi, medeniyet-i hâzıranın bu menfi
esasları ile ilişkilendirmiştir. O'na göre, Harb-i Umumî bir gösterge ve

*Bilim ve felsefe
ile Kilise Hı-
ristiyanlığının
barışık olmadığı
bir süreç sonunda,
Avrupa, kendini
Kilisenin öğre-
tileri ile birlikte
"İsevîlik din-i
hakikîsinden" de
soyutlamıştır.
Maddeyi, aklı,
zekâyı ve bili-
mi kutsamıştır.
Batı'da varoluşa
dair hakikat an-
layışını "felsefe-i
tabiiye" belirler
hale gelmiştir.*

11. Abdurrahman Arslan, <http://muratkerametlin.blogspot.com/2007/10/İslâm-ve-ortadou-sorun-hangisinde.html>

12. Prof. Dr. Orhan TÜRKDOĞAN, *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*, Kültür Ve Turizm Bak.Yay.Baskı-1988-
Ankara, s. 419-420

Medeniyet-i
hâzıranın
hâkimiyet kurdu-
ğu dünya coğraf-
yası bugün hak ve
adalet esaslarına
değil, kuvvet ve
zorbalık, tahak-
küm ve gasp esas-
larına dayanan
haksız çıkar ve
sömürgecilik mü-
cadelesinin alanı
haline gelmiştir.
Bilim ve teknoloji
bu mücadelede
kaba kuvvet ve
zorbalık unsuru-
dur. İnsanlık iki
korkunç dünya
savaşı yaşamıştır.

tezahürdür. Seyyiati, hasenatına galebe eden Batı medeniyeti, felsefe-i ta-
biyeden beslenen beş menfi esas üzerine kurulmuştur. Bu menfi esasların
yol açtığı zihni arka plan, beşeriyeti Harb-i Umumi'ye sürüklemiştir.

Bediüzzaman, beşeri Harb-i Umumi'ye sevk eden beş menfi esası
şöyle tespit etmiştir:

1. Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür.
2. Hedef-i kastı menfaattir. O ise, şe'ni tezâhumdur.
3. Hayatta düsturu cidaldır. O ise, şe'ni tenâzudur.
4. Kitleler mâbeynindeki rabıtası, âhari yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe'ni müthiş tesâdümdür.
5. Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmindir. O hevâ ise, insanın mesh-i mânevîsine sebeptir.”¹³

Özetle açıklayacak olursak:

Medeniyet-i Hâzıranın 1. Menfi Esası

Kuvvete dayanır. Kuvvetin özelliği ise, güçlünün, zayıfı ezmesidir. Haklı olan güçlü değil, güçlü olan haklıdır. Uluslar arası sistem, tama-
men kuvvet esasına dayanmaktadır. Büyük balık, küçük balığı yutmak-
tadır. Dayanışmalar, sulh ve adalet değil, çıkar ekseninde gerçekleşmek-
tedir. Şöyle ki:

“İsevîlik din-i hakikîsi”nden bütün bağınyı koparan medeniyet-i
hâzıra, “felsefe-i tabiiyenin” tesiri ile manevî değer üretmez hale gel-
miştir. Buna mukabil, maddeyi, aklı, zekâyı ve bilimi kutsamış ve maddi
değerler üretmeye başlamıştır. Maddi değerlere yönelik, “bireylerin kar-
şılaşma alanlarında ve ilişkilerinde manevî değerleri değil gücü belirle-
yici kılmaktadır.

Bilim ve teknolojiyi kim elinde tutuyorsa, kim kullanıyorsa, onu ken-
disi için değerli olan şeyleri elde etmede yıkıcı bir silah olarak kullanı-
biliyor. Bilim ve teknolojinin kullanımı ile ortaya çıkan kötülükler ras-
yonel mekanizmalarla önlenemiyor. Çünkü insanın kötülük kabiliyetine
eklemlenmiş bilim ve teknoloji, en ince ayrıntısına kadar kötülüklerde
de kullanılabilir.

Medeniyet-i hâzıranın hâkimiyet kurduğu dünya coğrafyası bugün
hak ve adalet esaslarına değil, kuvvet ve zorbalık, tahakküm ve gasp
esaslarına dayanan haksız çıkar ve sömürgecilik mücadelesinin alanı ha-
line gelmiştir. Bilim ve teknoloji bu mücadelede kaba kuvvet ve zorbalık
unsurudur. İnsanlık iki korkunç dünya savaşı yaşamıştır. Arkasından ya-

şanan soğuk savaş ve günümüzde sürüp giden çatışmalarla, dünya tam bir kriz merkezine dönmüştür.

İşte medeniyet-i hâzıranın menfi esasları sebebiyle, “bilim, ruhî ve ahlâkî değerlerle insanlık içinde bir Rönesans vücuda getirecek yerde, Avrupa milletlerinin insanlığı gittikçe daha mükemmel ve teminatlı şekilde istismar edebilmeleri için, arzın hammaddeyi üzerindeki sarsılmaz saltanatlarını temin etmiştir.”¹⁴ Medeniyet-i hâzıranın bu manevî muhtevası, bilim ve teknoloji alanındaki bütün ilerlemeleri, insanlığın büyük bir bölümünün sefalet ve esaretine yol açan bir zulüm ve tahakküm silahına dönüştürmüştür.

Bu sebeple rasyonel düşünceye dayalı modern ontolojik model ile bu modelden kaynaklanan bilgi, insanlığa bilim ve teknolojiye kumanda edecek değerleri ilham etmekten ve sulh-u umûmiyi küresel ölçekte sağlamaktan çok uzak bulunuyor.

Medeniyet-i Hâzıranın 2. Menfi Esası

İnsanı çıkar gayesine odaklandırır. Çıkar odaklı insanlar, haksız da olsa, her şeyi çıkarlarına vesile ve vasıta yapar. Ferdi veya organize tutum ve davranışları, çatışmacı özellikte ortaya çıkar. Birey ve guruplar birbirlerine sıkıntı veren davranışların merkezi haline gelirler.

“Fertlerin atmosferinde soluduğu inanç ve kültürün ona aşıladığı idealler ve bunun bireysel ve toplumsal planda etkileri, bu inanç ve kültürün insana yüklediği anlam ve nihai gaye ile yakından ilgilidir. Gayesiz insan yoktur. Fakat gaye, insandan insana değişir. İnsan bir gayeye bağlandığı zaman, bu gaye onda kendisini tahakkuka elverişli bir disiplin, bir kişilik meydana getirir. İnsan, gayesinin niteliğine göre, bazı yönlerden gelişirken, bazı yönlerden de zayıf kalır ve kısırlaşır.

Meselâ: Türlü zaaf ve ihtiraslara müptela olan ve bu zaaf ve ihtiraslarının tatminini gaye edinen bir insanın, gayesine engel teşkil eden dürüstlükten taviz vermesi ve giderek dürüstlük niteliğine kısırlaşması kaçınılmazdır. Çünkü sınırsız zaaf ve ihtirasların, dürüstlikle, hakkaniyetle sınırlı dar bir alanda tatmini mümkün değildir. Bu sebeple de o insanda, dürüstlük iradesi zayıflarken, buna mukabil suiistimal iştihası kuvvetlenecektir. Yine bu faktörler, ferdi kişiliklerden toplum karakterine de yansır. Çünkü fertler içinde yaşadığı topluma, bağlı oldukları kültür ve inancın kazandırdığı niteliklerle katılırlar.”¹⁵

İşte, “İsevîlik din-i hakikîsinden” feyz almayan medeniyet-i hâzıra, “felsefe-i tabiiyeden” kaynaklanan bu menfi esas doğrultusunda, birey ve toplum çıkar ve haz odaklı bir yapı kazanmıştır. Bu gayenin, gömleğin

*İnsanı çıkar
gayesine odak-
landırır. Çıkar
odaklı insanlar,
haksız da olsa, her
şeyi çıkarlarına
vesile ve vasıta
yapar. Ferdi veya
organize tutum
ve davranışları,
çatışmacı özellikte
ortaya çıkar.
Birey ve guruplar
birbirlerine sıkıntı
veren davranışla-
rın merkezi haline
gelirler.*

14. Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, Dergâh Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1978, s. 93.

15. Yusuf Çağlayan, *Tabrif-i Tedrisat*, Etkileşim yayınları, İst-2015, s. 159

Hâlbuki insanın
ahlâkî tekâmülü
toplumsal işleyi-
şin olmazsa olmaz
bir koşuldur.
Çünkü toplum
bireylerinin
birbirleriyle kar-
şılaştıkları veya
ilişkiye girdik-
leri alanlarda,
ahlâkî zaafılar,
bireylerin güç
ve imkânlarını,
örneğin teknik ni-
teliklerini kötüye
kullanmalarına
yol açmaktadır.

ilk düğmesinin yanlış iliklenmesiyle bütün düğmeleri yanlış ilikleme-ye yol açması gibi, fertten topluma ve toplumdaki medeniyet boyutuna ka-
dar menfi yansımaları olmuştur.

Meselâ, bireylerin iç âleminde çıkar ve haz duygularını tahta oturt-
muştur. Modern toplum yapısı, tutum ve davranışlarını çıkarları ve za-
afları belirleyen insan tipi ile şekil ve kalıba dökülmektedir. Bireyler arası
ilişkileri kanun ve polis tahakkümü ile dengeleyen Batı, toplumlar arası
ilişkilerde adaleti ve insanî değerleri tanımayan, ulusal çıkarları kutsayan
ve adeta kurtlar sofrası modelinde bir uluslar arası sistem inşa etmiştir. Bu
uluslar arası sistemin sulh-u umûmiye zemin teşkil etmesi imkânsızdır.

Medeniyet-i Hâzıranın 3. Menfi Esası

Hayatın ilkesi olarak çarpışmayı kabul eder. Güçlü olanın zayıf ola-
nı yok etmesini meşru görür. Bu ilkenin neticesi ise, nizalaşmak, kavga
etmektir.

“*Felsefe-i tabiiyenin*” bu menfi esasının Batı toplumu bağlamında
ortaya çıkardığı pratik medeniyet-i hâzırayı, gerek bireysel ve gerekse
toplumsal karşılaşma alanlarında gücü ve çıkarı temel alan bir uygarlığa
dönüştürmüştür.

Hâlbuki insanın ahlâkî tekâmülü toplumsal işleyişin olmazsa olmaz
bir koşuldur. Çünkü toplum bireylerinin birbirleriyle karşılaştıkları veya
ilişkiye girdikleri alanlarda, ahlâkî zaafılar, bireylerin güç ve imkânlarını,
örneğin teknik niteliklerini kötüye kullanmalarına yol açmaktadır. Hat-
ta bilim ve teknoloji, sadece toplumsal barış ve güvenliği de aşan, uluslar
arası güvenliği de bozan yıkıcı bir araç olarak kullanılabilir.

İnsanlığın medeniyet-i hâzıranın atmosferinde 19 ve 20. yüzyıllar-
da yaşadığı olaylar ve bu olayların Harb-i Umumî boyutu kazanması
göstermiştir ki, inançsız ve faziletsiz ellerde bilim ve teknoloji, büyük
zulüm ve felâketlere yol açmaktadır. Çünkü dürüstlüğe ve fazilete doğru
istikamet verilmedikçe, insanın akıl, zekâ ve maddî imkânları “sırf za-
rarlı bir harekette bulunma kudretinden ibaret kalacaklar”¹⁶ ve sulh-u
umûminin bu kudret oranında tahribatına neden olacaklardır.

Bugün insanlığın karşı karşıya bulunduğu en büyük çıkmaz, bilim
ve teknolojinin güçlü kıldığı ve azmanlaştırdığı küresel aktörleri, “adil”
kılacak ve “insancılaştıracak” bir kültür ve uygarlık anlayışından yoksun
bulunmaktadır. Bu yoksunluğu sebebiyle Batı bilim anlayışı, değer ürete-
memekte, güç ve hegemonya üretmektedir.¹⁷ Bu hegemonya, uluslar
arası ilişkileri, birkaç siyasî, ekonomik ve askerî güç merkezinin çıkar
ve imtiyazlarına yataklık eden bir küresel düzene mahkûm etmiştir. Bu

16. Samuel Smiles, (*Self-Help*) *Kendine Yardım*, Çev: Süreyya S. Berkem.

17. Yusuf Çağlayan, *Darbeci Kuşatma*, Nesil yayınları, 2011, İstanbul, s.257

düzen, insanî, ahlâkî ve adil esaslarla değil, uluslar arası güç ilişkileri ile şekillenmiştir.

İnsancılıktan, ahlâktan, merhametten soyutlanmış bir gücün doğası, çarpışmak, çarpıştırmak, ezmek ve tahakküm etmektir. Medeniyet-i hâzıranın menfi esaslarının hükmü altındaki küresel aktörlerin “güç ve çıkar odaklı olduğu ve kendi arasında rekabet ettiği düşünülürse, bu aktörlerin ittifakı da, çatışması da, birbirini dengelemesi de, insanlığın geri kalan kısmı açısından sulh-u umûmî anlamı taşımamaktadır.” Beş menfi esası temsil eden küresel aktörlerin ihtilâfı, Harb-i Umumî’yi; ittifakı ise tahakküm ve zulmü netice vermektedir.

Medeniyet-i Hâzıranın 4. Menfi Esası

İnsanları topluluk haline getiren bütünleşme bağı, ırk ve menfi milliyettir. Irk bağlamında dayanışmalar ise, diğer dayanışmalarla müthiş çarpışmalara yol açar.

Westphalia (Vestfalya) sürecinin doğurduğu ulusçuluk, “Ulus temel bağıllık nesnesi olarak gören ve merkezinde ulusun yer aldığı kültürel, sosyal, siyasî ve âhlakî bir perspektif öngören siyasî bir öğretilerdir.”¹⁸ Bu öğreti, medeniyet-i hâzıranın dördüncü menfi esası olarak ortaya çıkmıştır. Devletler etnik kimliğe izafeten yapılandırılacaktır. Birinci Harb-i Umumî, beş menfi esas denklemi içinde yer alan bu menfi esasın ürünü olduğu gibi, İkinci Harb-i Umumî de bu esasın tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.

“Wilson, 1. Dünya savaşının bitiminde 8.1.1918’de barış şartlarını dünyaya açıkladı. Wilson’un 14 maddesi olarak tanınan bu ilkelerin Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili olanı şöyle idi:

Madde 12: Hali hazırdaki Osmanlı İmparatorluğu’nun Türk olan aksamına bilaitiraz bir hâkimiyet temini, fakat elyevm Türk boyunduruğuna tabi bulunan diğer milliyetlere emniyeti mutlaka içinde mevcudiyetleri ve mezahimsiz olarak tamami-i inkişafı imkânının tahtı tekeffüle alınması...”¹⁹

İlk Harb-i Umumî’ye kadar fiili olarak uygulanan menfi milliyet ilkesi, Birinci Harb-i Umumî’nin bitiminde ABD Başkanı Wilson’un sulh-u umûmî(!) şartları olarak belirlediği 14 madde içinde uluslar arası ilişkilerin ana ilkesi haline getirilmiştir.

Maksat sulh-u umûmî değildir. Şöyle ki:

Beşeriyet medeniyet-i hâzıranın beş menfi esası bağlamında iki tür çatışma ile karşı karşıya kalmıştır:

18. Ahmet Yıldız, *Ulus Devletin Bunalımı-Federalizm ve Kürt Meselesi*, Etkileşim Yayınları, İstanbul: 2010. 2010, s. 19

19. Prof. Dr. Mehmet CAN, *Ortadoğuda Amerikan Politikası*, Bayrak Yay. İstanbul, 1993, s.97

İnsanları topluluk haline getiren bütünleşme bağı, ırk ve menfi milliyettir. Irk bağlamında dayanışmalar ise, diğer dayanışmalarla müthiş çarpışmalara yol açar.

İslâm, milliyeti kabul eder. İnsanların ve toplulukların etnik şuurunu yok etmez. Çünkü milliyet fitrî, ontolojik bir hakikattir.

Birincisi, ulus devletin kutsanması ile toplumların devlet yapılanmasında milliyet bağının esas alınması. Böylece birbiri içine geçmiş milliyetlerin birbirinden ayrışması ve aralarında meydana gelecek sınır ihtilâfları ile ortaya çıkacak kaos, sömürgeleştirmenin ürettiği milliyetler arası çatışmalar olarak tanımlanabilir.

Medeniyet-i hâzıranın ulus devlet modeli, menfi milliyet ilkesinin bir açılımıdır. Menfi milliyet esasına göre yapılandırılmış ulus devletler, çatıştırılarak “bölgenin ekonomik kaynakları sömürgeci güçlerin operasyonlarına uygun hale getirilmiştir.”²⁰

İkincisi ise, sanayileşmiş Batı’lı güçlerin kendi aralarındaki çatışmalardır ki, paylaşımın ürettiği çatışmalardır.

Bediüzzaman, milliyet kavramını müspet ve menfi milliyet ayrımına tabi tutmuştur. Risale-i Nur’da milliyet kavramının menfi boyutu, ifrat ve tefrit; müspet boyutu ise itidal olarak anlandırılmıştır. Milliyet anlayışında ifrat ve tefrite düşülmesi, diğer milliyetlere karşı itidali; adalet-i mahzayı önler.

İslâm, milliyeti kabul eder. İnsanların ve toplulukların etnik şuurunu yok etmez. Çünkü milliyet fitrî, ontolojik bir hakikattir. Ancak, bu şuurun ve ben algısının merkezileşmesini ve milliyetin başka milliyetlere tahakküm aracı, ya da başka milliyetlerin tahakkümü altına düşme sebebine dönüştürülmesini kabul etmez.

Bediüzzaman’a göre, medeniyet-i hâzıranın menfi esasları, adalet-i mahzayı tahrip etmekte; adalet-i izafiyeye yol açmaktadır. Adalet-i izâfiye, farklı etnik, mezhebi ve ideolojik kesimleri ortak duygulardan yalıtarak ayrıştırmakta ve önce zihinsel, daha sonra da fiilî parçalanmaları beslemektedir. Adalet-i izafiyeye insanları isyana sevk eder. Güç odaklarını statükoyu koruma-değiştirme gerilimine sürükler. Eğer adalet, bir ırka izâfi hâle gelmişse, farklı kökenli insanların ırkî köken etrafında dayanışmasına ve etnik çatışmaya yol açar. Adalet bir güce izafi hale gelmiş ise, adalet o gücün tahakküm ve siyasal denetim mekanizmasına dönüşür. Hadiseler, bu gücün çıkarlarına ve hükümranlığına uygun olarak akmaya başlar. Bu akışın sonu, Harb-i Umumi’dir. Beşeriyet adalet-i izafiyenin yol açtığı Harb-i Umumi’den, ancak adalet-i mahza ile sulh-ü umûmîye kavuşabilir.

Medeniyet-i Hâzıranın 5. Menfi Esası

Cazip hizmeti ise, nefis ve hevanın arzularını teşvik ve tatmindir. Harb-i Umumi, bu esasın da bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.

Bediüzzaman, medeniyet-i hâzıranın şu menfi esasını şöyle tanımla-

miştir: “Câzibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşci [*yaymak/azmanlaştırmak*] ve arzularını tatmin ve metalibini teshildir [*sınırsız arzu ve istekleri kolaylaştırmaktır*]. O heva ise, şe’ni insanıyeti derece-i melekıyeden [melek mertebesinden], dereke-i kelbiyete [*köpeklik derekesine*] indirmektedir. İnsanın mesh-i manevisine [*manevi boyutunun örtülmesine, yok olmasına*] sebep olmaktadır. Bu medenilerden çoğu, eğer içi dışına çevrılse kurt, ayı, yılan, hıncır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir. [*Yani insani sıfatların yerine türlü hayvani sıfatlar almıştır*] İşte, onun için bu medeniyet-i hâzıra, beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekavete [*haydutların belâsına ve zillete*] atmış, onunu mümevveh [*hayalî*] saadete çıkarmış, diğeri onu da beyne-beyne [ikisi ortası] bırakmış. Saadet odur ki: Külle [*tamamına*] ya eksere saadet ola. (...) Hem serbest hevânın [*sınır tanımaz arzuların*] tahakkümüyle, havâic-i gayr-i zaruriye [*zarûri olmayan ihtiyaçlar*], havâic-i zaruriye [*zarûri ihtiyaçlar*] hükmüne geçmişlerdir. Bedavette [*Göçebelik dönemlerinde*] bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa’y [*çalışarak kazanç*], masrafa kâfi gelmediğinden, hıleye, harama sevk etmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev’e verdiği servet, haşmete bedel, ferdi, şahsı, fakir ahlâksız etmiştir. Kurun-u ûlânın [*önceki çağların*] mecmu [*toplama*] vahşetini, bu medeniyet bir defada kustı”²¹

Bugün beş menfi esas üzerine teessüs etmiş ve küreselleşmiş bulunan medeniyet-i hâzıra adaletin değil, savaşların, kitle imha silahlarının, terörün, dış ve iç sömürgeciliğın, hegemonyanın, açlığın, çevre kirliliğinin, tüketimin, uyuşturucu ve alkolizmin küreselleşmesini getirmiştir.

Sulh-u umûmînin zibni arka planı

Medeniyet-i hâzıranın beş menfi esası, düzenleyici ilkesi güç ve çıkar olan ve Harb-i Umumî’yi netice veren bir uluslar arası sisteme yol açmıştır. Harb-i Umumî sadece iki Cihan savaşından ibaret değildir. Soğuk savaş boyutunda da sürmüş ve halen de sıcak ve soğuk boyutlarda sulh-u umûmîyi ihlal etmeye devam etmektedir. Günümüz insanlığı, sıcak ve soğuk Harb-i Umumî’den kaynaklanan ağır sorunlar yaşamaktadır.

İnsanlığın günümüzde karşı karşıya olduğu küresel boyutlar kazanmış sorunlarının ortadan kaldırılması ve sulh-u umûmînin tesisi için, insanlığın bütününe adalet, barış, güvenlik ve huzur getirecek; gerekli ve yeterli fonksiyonelliğe sahip müspet esaslara hayati bir ihtiyaç vardır.

Fuller’in ifadesi ile “en az dört yüz yıl boyunca, dünyanın geri kalanı üzerinde büyük kâr ve dokunulmazlıkla emperyalist gücünü kullanan”²²

21. Bediüzzaman Said Nursî, *Eski Said Dönemi Eserleri/Sünûbat* bölümü, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul-Hâzıran 2009, s. 492

22. Graham E.FULLER, *İslâmsız Dünya*, Çev: Hasan Kaya, Profil Yayıncılık, 3. baskı, İstanbul, Nisan 2011, s.271

Bugün beş menfi esas üzerine teessüs etmiş ve küreselleşmiş bulunan medeniyet-i hâzıra adaletin değil, savaşların, kitle imha silahlarının, terörün, dış ve iç sömürgeciliğın, hegemonyanın, açlığın, çevre kirliliğinin, tüketimin, uyuşturucu ve alkolizmin küreselleşmesini getirmiştir.

Güç dengesinin ezici bir biçimde kendi lehlerine olduğu bir ortamda, bilinçli olarak çatışma stratejisi izleyen bu aktörler, yine bilinçli olarak bunu bir medeniyetler çatışması olarak takdim etmektedirler.

Batı'nın bu çıkar ve güç odaklı doğasından gerekli ölçüde taviz vererek adalet odaklı bir çizgiye gelmesi nasıl sağlanacaktır? Böyle radikal bir değişim ne kadar mümkündür? 1890 Küreselleşmesinde kendini ifade eden beş menfi esas üzerine teessüs etmiş medeniyet-i hâzıra, 1990 küreselleşmesi olarak tanımlanan yeni süreçte, ne kadar adalet eksenli bir özne rolü oynayabilir? Dahası böyle bir rolü kabul etmeye hazır mıdır? 21. yüzyıla kadar küresel sistemin merkez kültürü ve toplumu olan Batı kültürü ve toplumunun, güç ve çıkar odaklı doğası, yerini sulh ve adalet odaklı bir yapıya nasıl bırakacaktır?

Öte yandan, yeni dönemde küresel düzeni yeniden yapılandırmaya soyunan küresel aktörlerin geçmişteki sicilinin referans etkisinin olumsuzluğundan kaynaklanan, dünyanın geri kalan bölgelerindeki güvensizlik nasıl aşılabacaktır? Kaldı ki, yeniden yapılandırma tezlerinin çatışmacı özelliklerde ortaya çıkması, dahası bu tezler doğrultusunda gerçekleştirilen fiili müdahalelerin yoğunlaşması karşısında, itiraz eden, adalet isteyen insanlığın büyük bir bölümü karşısında, tek yanlı çıkarlarına odaklanmış ve bunu güvenceye alacak bir yapılanma için gözünü kırpmadan güç kullanabilen bu aktörlerin sulh-ü umûmiden yana olmaları oldukça kuşkulu bulunmaktadır.

Güç dengesinin ezici bir biçimde kendi lehlerine olduğu bir ortamda, bilinçli olarak çatışma stratejisi izleyen bu aktörler, yine bilinçli olarak bunu bir medeniyetler çatışması olarak takdim etmektedirler. İslâm dünyasında da çözümü medeniyetler çatışmasında gören, böylece küresel aktörlerin medeniyetler çatışması stratejisine meşruiyet kazandıran bir takım radikal kesimler ve bunların İslâm adına gerçekleştirdikleri çatışmacı eylem ve söylemler, İslâm'a ve sulh-u umûmiye değil, bu güçlerin çatışma stratejilerinin hayata geçirilmesine hizmet etmektedir.

Sulh-u umûmînin tesisi için, beş menfi esas üzerine teessüs etmiş medeniyet-i hâzırayı temsil edenlerin zihni arka planı kadar, aynı zamanda uzun yıllar ağır zulüm ve haksızlıklara maruz kalan toplumların tepkisel, çatışmacı, patolojik düşünce ve davranışlarına kaynaklık eden zihni arka plan da dikkat çekicidir. Çünkü medeniyet-i hâzıranın emperyalist müdahaleciliğine karşı gösterilen, aynı oranda sakıncalı ve İslâm'ın özü ve hakikati ile bağdaşmayan, sadece İslâm'ı araçsallaştıran patolojik tepkiler de sulh-u umûmînin tesisinde büyük bir engel teşkil etmektedir.

Küresel boyutta yeniden yapılanmanın, adil uluslar arası normlar ve bunları uygulayacak güçlü kurumlar oluşturulması doğrultusunda ilerlemesinde, yukarıda işaret ettiğimiz Batı etkisi ve Doğu tepkisi, en önemli sınırlayıcı iki faktörü teşkil etmektedir.

Medeniyet-i hâzıranın ABD, AB, Rusya ve Çin gibi formlarının gü-

nümüze kadar uluslar arası ilişkilerine temel yaptıkları beş menfi esas ve bu esasların yol açtığı zulüm ve haksızlıklar ve bu haksızlıklara karşı biriken gerilim, silahlarını daha da geliştirmiş ve ateş gücünü azmanlaştırmış bir dünyada, yeni Harb-i Umumî'lerin sosyolojik, ekonomik, siyasi ve askerî denklemlerini beslemektedir.

İnsanlığın yeni bir Harb-i Umumî riskinden çıkarılması ve sulh-ü umûmî sürecine girebilmesi için, beş menfi esas üzerine teessüs etmiş medeniyet-i hâzırayı temsil edenler kadar, onun mağdur ettiği toplumların hastalıklı zihni arka planlarında gerçekleştirilecek iyileştirmelerle mümkün olacaktır.

Bugün yaşanan kriz sadece İslâm toplumlarının ve Batı toplumlarının değil, topyekûn insanlığın yaşadığı bir krizdir. Bu sebeple, insanlığın bütünü için geçerli olmayan çözümler, belli bir kısmı için de çözüm olmayacaktır.

Günümüzde küresel boyutlar kazanmış bunalımlara yol açan şartlar varlığını ve etki gücünü sürdürürken, bu bunalımı çözme mekanizmaları yetersizliğini korumaktadır. Bunalımı üreten menfi esasları devre dışı bırakacak ve sulh-u umûmîyi sağlayacak esasların merkeze alınması günümüzde olduğu kadar tarihin hiçbir döneminde bu kadar önem kazanmamıştır.

Karşı karşıya olduğumuz kriz, küresel statüko güçlerinin bilinçli olarak izledikleri çatışma politikalarına maruz kalanlar kadar, uzun vadede bu politikaları izleyenler açısından da yıkıcı olacaktır. Çünkü yaşanan krizin günümüzde küresel boyutlar kazanması, medeniyet-i hâzıranın menfi esaslarının küresel etkileri ile ilgili bir şeydir.

Sonuç olarak, yaşanan krizin küresel boyutta olması, değişim aktörlerini ve dolayısıyla bu aktörlerin doğasını belirleyen esasları da, örneğin -İslâm dünyası aktörlerden birisi olacak ise- İslâm'ı da küresel etki rolü ile buluşturmuştur. İslâm Medeniyetinin bu küresel etki rolünü yerine getirmesi, İslâm'ın esaslarının temsil edilmesi ile doğrudan ilişkilidir.

Bediüzzaman, medeniyet-i hâzıranın beş menfi esasını ile Harb-i Umumî'yi ilişkilendiren medeniyet analizi ile Kur'ân Medeniyetinin beş müspet esasını sulh-u umûmî ile ilişkilendiren yaklaşımı bu konuda tam bir yol haritasıdır.

Bediüzzaman'a göre, beşeriyetin Harb-i Umumî sürecinden çıkarılarak, sulh-u umûmîye sevk edilebilmesi için, Harb-i Umumî'ye yol açan zihni arka planın ıslahı gereklidir. Bu ise, medeniyet-i hâzıranın beş menfi esasına mukabil, beş müspet esasın hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

*Bediüzzaman,
medeniyet-i
hâzıranın beş
menfi esasını ile
Harb-i Umumî'yi
ilişkilendiren me-
deniyet analizi ile
Kur'ân Medeniyeti-
nin beş müspet
esasını sulh-u
umûmî ile ilişki-
lendiren yaklaşımı
bu konuda tam bir
yol haritasıdır.*

Dayanışma bağlamı, ırk ve milliyet gibi alt kimlikler değil, din gibi üst kimliktir ki, farklı etnik kimlik veya sınıflara mensup da olsa aynı dine mensubiyet bağlamında bir kardeşlik ve yardımlaşmaya yol açar.

Mensubu olduğumuz İslâm Dini'nin inşa ettiği medeniyette, "nokta-i istinad, kuvvete bedel haktır ki, şe'ni adalet ve tevazündür. Hedef de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecazüptür. Cibetül-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, rabita-i dinî, vatani, sınıfidir ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsalemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür. Hayatta düsturu, cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'ni ittihad ve tesanüt-tür. Hevâ yerine hüdâdır ki, şe'ni insaniyeten terakkî ve ruhen tekâmüldür. Hevâyı tahdit eder; nefsin hevesât-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder."²³

Yani: İslâm medeniyetinde, medeniyet-i hâzıranın aksine, dayanak noktası kuvvet değil haktır. Haklı olan kuvvetlidir. Hak ilkesi, adalete, toplumsal barışa ve dayanışmaya yol açar.

İnsana ve topluma tembih ettiği gaye, menfaat değil, fazilettir. Fazilet ilkesine göre kişilik kazanmış bireyler arasında sevgi ve bağlılık ortaya çıkar.

Dayanışma bağlamı, ırk ve milliyet gibi alt kimlikler değil, din gibi üst kimliktir ki, farklı etnik kimlik veya sınıflara mensup da olsa aynı dine mensubiyet bağlamında bir kardeşlik ve yardımlaşmaya yol açar.

Bir ilkesi de, çıkarlar için çarpışmak yerine, aynı dine mensup olmaktan kaynaklanan birlik ve dayanışmadır.

Çıkar ve haz odaklı bir insan yerine, ahlâk ve fazilet odaklı insan inşa eder. İnsanı meşru olmayan çıkar ve hazlarına karşı güçlü bir karşı koyma bilinci ve iradesi kazandırır. Bireyleri başkalarının haklarını ihlale sürükleyen eğilimlerine karşı manevî kuvvetlerle donatır. Toplumsal barışı bozan davranışları insanın kendi içinde oluşturduğu inanç mekanizmaları ile kontrol altına alır. Buna karşılık, insanı ahlâk ve fazilete, birlik ve dayanışmaya, sevgi ve bağlılığa yönelten manevî motivasyonlar sağlar.

Son söz Bediüzzaman'ın: "Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer iki Harb-i Umumî ile iki dehşetli tokat yiyip, o günahkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşâallah istikbaldeki İslâmiyet'in kuvveti ile medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek."²⁴

23. Bediüzzaman Said Nursî, *Eski Said Dönemi Eserleri/Sünûbat* bölümü, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul-Hâziran 2009, s. 493-494

24. *Risale-i nur Külliyyatı Müellifi Bediüzzaman Said Nursî, Hayatı, Mesleki, Tercüme-i Hali*, Sinan Matbaası, İstanbul-1960, s. 92

Abstract

It has become clearer that crises in today's world are those of culture and civilization. The leading indicator for this is the Great War. Bediüzzaman describes his analysis of the Great War using the five negative principles of the modern civilization. The sociological process triggered by these principles results in the World War and destroys the World Peace. The balance of World War and World Peace in light of Bediüzzaman's analysis of civilization is considered in this article.

Keywords: The Great War, World War, World Peace, Western civilization, Islamic civilization, Globalization, Negative nationalism, Nation state

